

בעזרת

ספר

ראש דברך אמת

חלק ב'

דרוש בענין

כל ישראל ערביין זה לזה
ובפרט בענין כשרות תפילין ומזוזות

קול קורא'ס ומאמרים בעניני חיזוק הדת
שיצאו לאור בבתי מדרשים ושיבות
ובכתבי עת

יוצא לאור על ידי

הוצאת אמונה - ברוקלין יצ"ו - שנת תשנ"ח

פרשת כי תבוא

דרוש בענין "כל ישראל ערבין זה בזה" ובפרט
במצוות תפילין ומזוזות כשרות

דברות קודש

דברות קודש שנאמרו בעת שהיית כ"ק הגה"צ שליט"א
במעלבורן אוסטרלי, בבהמ"ד של הרב הנגיד
רבי יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א

- א -

ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען
תשכילו את כל אשר תעשון (כט, ח)

- א -

ויש לדייק, (א) למה כתיב "ועשיתם אותם", היי די לומר
"ושמרתם את דברי הברית הזאת למען תשכילו את כל אשר
תעשון", וכדכתיב בפרשתנו לעיל מיניי (כו, א) "שמור את כל
המצוה אשר אנכי מצוה אתכם היום", ואינו מוסיף שם "ועשיתם
אותם". וכן לעיל מיניי בפי עקב (יא, ח) כתיב "ושמרתם את כל
המצוה אשר אנכי מצוך היום גוי", ואינו מוסיף "ועשיתם
אותם". וכן בכמה מקומות בתורה.

(ב) במס' סוטה (דף ל"ז ע"ב) איתא ד"דברי הברית" כאן קאי
על ענין הערבות, ועפ"ז צלה"ב מה שאמר "ועשיתם אותם",
לשון רבים, והלא ענין הערבות הוא ענין אחד.

(ג) מהו דיוק הלשון "למען תשכילו את כל אשר תעשון", שלא
מצאנו דוגמתו בשאר מקומות בתורה היכן שזכר ענין שמירת
המצוות ("ושמרתם"), ודוקא כאן, במצוות ערבות אמר "למען
תשכילו גוי".

(ד) למה דוקא כאן, שמדבר בענין הערבות, הבטיח השי"ת
"למען תשכילו", ענין ההצלחה, וכמו שתירגם באונקלוס וביונתן

ב דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה

בי"ע תיבת "תשכילו" - "תצלחוני", ויתירה מזו, "למען תשכילו את כל אשר תעשוני", שהשכר יהי בכל הענינים, וכמו שפירשו במפרשי התורה, שהשי"ת מבטיח להם לישראל, שאם יקיימו את המצוה הזאת, אזי בכל אשר יעשו יצליחו, שהוא דבר שלא מצינו בשאר מצוות התורה.

דהנה ידוע, שעל כל מצוה שציוונו הקב"ה לעשות, אינו נותן שכרה בעולם הזה, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין ל"ט ע"ב), אלא שהמצוה לבדה יש בה סגולה^ה שהיא מגינה על עושה המצוה, כמו שאמרו חז"ל (סוטה כ"א ע"א) "מצוה בעידנא דעסיק בה מגנא"^ו, וגבי מצות מזוזה מצינו ששומרת על הבית והאדם, כמבואר ביו"ד סימן רצ"ו, וכן במצות ציצית ישנם הרבה סגולות^ז, וכן בצדקה (עי' פסחים ח' ע"ב). וכן בשמירה מאכילת חמץ איתא באריז"ל (הובא בבאר היטב) דהנזהר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה^ח. אבל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. וא"כ למה דוקא כאן, בענין הערבות, הבטיח את ענין השכר, "למען תשכילו גוי".

-
- (א) וברד"ק עה"פ בביאור דברי התרגום האלו כתב, וז"ל: לפי שהאיש המצליח יבואו כל דבריו בתבונה כאילו נעשו בשכלו ובדעתו, ע"כ יקרא "משכילו".
- (ב) וראה מלבי"ם עה"פ, ד"השכלה" יש לה שתי הוראות, (א) השכלת השכל בעניני הנפש, (ב) הצלחת המעשה בעניני הגוף. וזהו כוונת הכתוב, אם יקיימו את כל דברי התורה, אזי "תשכילו את כל אשר תעשוני", הן השגה בענין הנפש, והן הצלחה במעשה בענין הגוף.
- (ג) וראה מה שהארכנו בזה לעיל בפרשת ראה.
- (ד) ועיין בשער הפסוקים להאריז"ל פי תצא (עה"פ ביומו תתן שכרו), וז"ל: לכל מצוה ומצוה יש סגולה פרטית, עכ"ל, עיי"ש.
- (ה) ולדעת ר' יוסף שם, "מצוה בעידנא דעסיק בה" היא לא רק "מגנא", אלא גם "מצלא".
- (ו) עיין בארוכה בספרנו "גדולי יצחק" פרק ד'. וש"נ.
- (ז) ועיין בארוכה בספרי "צדקת יצחק" בתחלתו.
- (ח) ועיין מה שהארכתי בזה בספרי "מצות מצה בשלימותה". ובחידושי בדברי תורה על הגש"פ.

ה) מצינו באיזה מצוות שבתורה שהתורה מבטיחה שכר על קיום המצוה, כגון בכיבוד אב ואם, ושילוח הקן, אבל על שאר מצוות התורה כתיב בסוף פרשת ואתחנן (ז', י"ב) "ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם", ופי' רש"י: היום לעשותם, ולמחר לעולם הבא ליטול שכרם. ודוקא כאן, במצוות ערבות, שבה נאמר ג"כ אותו הלשון "ושמרתם", אומר הכתוב "למען" תשכילו את כל אשר תעשון", היינו שמבטיח שכר על קיום המצוה.

ו) מ"ש הכתוב "למען תשכילו את כל אשר תעשון" נראה שהוא תלוי בתנאי הבא קודם למעשה, והתנאי הוא, שכאשר יהי "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם", אז "למען תשכילו גו'" (ואינו אומר מה יהי אם לא יקיימו את התנאי). ועיין במפרשים בפרשתנו שפירשו, שאם לא יעשו לא יצליחו ח"ו, ולמה דוקא במצוות ערבות אומר הכתוב תנאי זה.

- ב -

ונקדים דברי רז"ל בגמ' סוטה (דף ל"ז ע"ב ובפרש"י שם): תנו רבנן, ברוך בכלל, ברוך בפרט, ארור בכלל ארור בפרט, ללמוד וללמד לשמור ולעשות, הרי ארבע, ארבע וארבע הרי שמונה, שמונה ושמונה הרי שש עשרה, וכן בסיני, וכן בערבות מואב, שנאמר (פרשתנו כח, סט) אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה וגו', וכתוב ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו', נמצא מ"ח בריתות על כל מצוה ומצוה (לכל אחד מישראל שש עשרה תלתא זימני מ"ח הוי, רש"י). ר' שמעון מוציא הר גריזים (לפי שלא אמר יהושע עליהן כל התורה אלא מצות שבפרשה, רש"י) והר עיבל, ומכניס אהל מועד שבמדבר (שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקב"ה עם משה בישוב ולמדו כל התורה כדכתיב (ויקרא א') וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמור, רש"י). ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא רבי ישמעאל אומר: כללות נאמרו בסיני (בסתם נאמרה תורה בסיני ולא נתפרשה לו, כגון בסיני נאמר יתרו כ') וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך ולא פירש מתן דמים כיצד

הקטרת אימורים והפשט וניתוח וכליל של עולה, ובספר ויקרא באהל מועד פירשה, רש"י) ופרטות באוהל מועד, ר' עקיבא אומר, כללות ופרטות נאמרו בסיני, ונשנו באוהל מועד, ונשתלשו בערבות מואב (מפי משה לישראל. ת"ק סבירא ליה כר' ישמעאל הלכך הר סיני ואוהל מועד חדא היא, ור' שמעון ס"ל כר"ע הלכך תרי נינהו, רש"י). ואין לך כל דבר מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות. ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון: אין לך מצוה ומצוה שכתובה בתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות (לכל אחד, רש"י) של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים (כמנין שהיו (בסיני) [במדבר] שכל אחד נעשה ערב על כל אחיו. ה"ג בתוספתא (פ"ח ע"ש): א"ר לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה ומצוה שלא נכרתו עליה מ"ח בריתות - של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים, ויש בכל אחת שש מאות אלף ושלושת אלפים חמש מאות וחמשים, רש"י). אמר רבי, לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר משום רבי שמעון אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכרתו עליה ארבעים ושמונה בריתות של שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים, נמצא לכל אחד ואחד מישראל שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים. מאי בינייהו (מאי מוסיף רבי ובמאי פליגי, רש"י), אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא איכא בינייהו (אם נעשה כל אחד ערב על ערבותו של חבירו או לא, רבי שמעון בן יהודה סבר לא נעשה כל אחד ערב על חבירו אלא שישמרו את המצות, נמצא כל אחד ואחד ערב על מ"ח בריתות של כל אחד ואחד, אבל לא נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חבירו אלא על חובתו של חבירו, ואתא רבי למימר, לדברי ר' שמעון שבא למנות את בריתות הערבות, יש לו למנות ארבעים ושמונה בריתות של ששים ריבוא לכל אחד, ובכל אחד האלה יש ששים ריבוא, שכולם נתערבו זה בזה על חובותם ועל ערבותם. נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות של ששים ריבוא בשביל חובות של חבירו, וכל אחד מששים ריבוא הללו קיבל עליו בריתות ששים ריבוא בשביל ערבות שנתערבו אחיו על חביריהם, וזה קיבל עליו אף ערבות של ערבים, רש"י, ע"כ.

דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה ה

ובתוס' ד"ה אמר רב משרשיא ערבא וערבא דערבא כתב, וז"ל: כמדומה דהכי בעי למימר, דלר"ש בן יהודה קבל עליו כל אחד מישראל לתרי"ג מצות^ט קצ"ח ריבוא ריבואות וחי אלפים ריבואות ותרי"ג ריבואות ושבע אלפים ומאתים בריתות לשש מאות אלף ושלשת אלפים וחמשים וחמש מאות בשביל ערבותן אם יעברו עליהן, ולרבי אליבא דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלשת אלפים ותקנ"ה פעמים חשבון זה בריתות קיבלו עליהן. ועיי' רש"ל שם.

והרמב"ן בפרשת תבוא על פסוק ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת, הביא מה דאיתא בירושלמי שזה קאי על החיוב להקים את התורה ביד המבטלים אותה, שאפי' הי' צדיק גמור במעשיו, והי' יכול להחזיק את התורה ביד הרשעים' המבטלים

(ט) ועיין בהקדמה לשער המצות להאריז"ל שכתב, וז"ל: דע שכל נצוצי נשמות מכל נשמה ונשמה, מחוייבת לקיים כל תרי"ג מצות, אם לא אותם שאין בידו יכולת לקיימם . . אבל כל השאר חייב אדם לקיימם. ואפילו אותם שאינם חובה על האדם אלא בהזדמן . . עכ"ז צריך האדם לחפש אחריהם ולעשותם, כי כל זמן שלא השלים התרי"ג מצות שהם כנגד רמי"ח איברים וגידי נשמותו, הנה נשמתו חסרה מן האיברים, ונקרא בעל מוס . . וזה נזכר ומפורש בספר התיקונים (תיקון ע' דף קל"א ע"ב), שאין לו תיקון עד שיחזור בגלגול, וישלים כל התרי"ג מצות^י, עכ"ל. ומסיים שם: "ובשער הגלגולים הארכתי בענין זה", עכ"ל.

ועפ"י מ"ש בתוס' כאן, יש לומר, שע"י מצות ערבות יכולים לקיים בבת אחת את כל התרי"ג מצות, ולא יצטרך לבוא בגלגול. ועד"ז יש לומר במצות תפילין ששקולה כנגד כל המצות.

(י) וראה בליקוטי שיחות ח"ו (בהוספות לפרשת בא) שהביא מהסמ"ג (מ"ע ג') שכתב "אין לך רשע שלא יהא ראוי לתפילין, קל וחומר מספר תורה שהוא מקודש יותר כו' והכל אוחזין בספר תורה בשעת תפילה שהכל יכולין להתנהג בטהרה בשעת תפילה".

וכתב בליקו"ש, ד"אין לפרש שהסמ"ג מדבר בנוגע לרשע בענינים מיוחדים, שהרי מפרש ש"אין לך רשע שלא כו", וכן מוכח בלשונו שם לקמן עיי"ש. כן ברורה כוונתו מהרא"י שמביא ק"ו מס"ת כו' שהכל אוחזין בה כו' - והאומנם ימצא מי שיאסור לפי שהוא מבני ישראל - הרוצה בזה - לאחוז בס"ת? וי, עכ"ל.

עוד כתב בליקוטי שיחות שם, וז"ל: נוגע במיוחד לעניינינו מה שכתב הסמ"ג - עפ"י הכלל בדין ובהלכה למעשה - אשר מעשה רב, מעשה הסמ"ג בעצמו אשר דרש והוכיח ודיבר "בגליות ישראל" "בספרד ובשאר ארצות" ולפני כאלו שרק ע"י דבריו קבלו מצות תפילין מזוזות וציצית, עכ"ל. ומוסיף שם: בעת שהכרזתי על דבר מבצע תפילין, לא רציתי להביא דברי הסמ"ג בכלל, וכן לא מה שכתב שם "יותר חפץ הקב"ה באדם רשע שיניח תפילין מאדם צדיק, ועיקר תפילין נצטוו להיות זכרון לרשעים וליישרם דרך טובה כו"י - כי אין זה שייך כ"כ לנדון דידן, כי בזמננו, רובם ככולם של אלו הרחוקים לעת עתה מתורה ומצות הם בסוג וגדר תינוק שנשבה" (*), כו', עכ"ל.

(*) כשיסדתי ארגון הצלה בניו יארק בשנת תשכ"ז-תשכ"ח (ביחד עם עוד שני אנשים חשובים בעלי הוראה) נתעוררה אצלינו השאלה אם מותר לחלל שבת עבור יהודים שאינם שומרי תורה ומצוות, שהם ג"כ מצלצלים להצלה בשבת. והתיעצתי אז בשעתו עם ד' רבנים גדולים: כ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל, גאב"ד שארמאש זצ"ל, גאב"ד שאפראן זצ"ל, וגאב"ד קאפיש זצ"ל, וכולם ענו פה אחד שמצוה לחלל עליהם השבת ולהצילם לחיים ולא למות, כי הם יהודים שנולדו כיהודים והם בבחינת תינוק שנשבה, וחלק גדול מהם מקיימים עוד כמה מצוות שקבלו מאבותיהם, וכ"ק אדמו"ר מפאפא זצ"ל ציין לשו"ת חתם סופר בחושן משפט שבעיר שרוב היהודים מחללי שבתות מותר לחלל עליהם השבת להצילם כי הם בבחינת תינוק שנשבה.

והנה לפי"ז, אם מותר לחלל עליהם את השבת מפני שהם יהודים (אעפ"י שמחללים שבת ואינם שומרים טה"מ ואינם מניחים תפילין) אעפ"י ששבת שקולה כנגד כל המצוות, בודאי אי אפשר לתאר גודל הזכות והמצוה שיש אם מקרבים יהודים אלו כנ"ל לעבודת ה' ומניחין עמהן תפילין וכ"ו (וכמו שראיתי בליקו"ש הוספות לפרשת בא דף 272 בענין "הוקשה כל התורה כולה לתפילין", שכתב שם, ד"אף שגם בעוד מצות מצינו עד"ז, וכמו מצות ציצית, שאמרו רז"ל (מנחות מג, ב) שקולה היא כנגד כל המצוות כולן, וכן בצדקה, שבת וכ"ו - הרי אינו דומה שקולה להוקשה", עכ"ל, עיי"ש).

וביותר ביאור אפשר להבין הענין דמצוה לחלל עליו השבת כמבואר בבית יוסף אור חיים סימן ש"ו ובבאר היטב שם ס"ק י"ט, מסוף ספר נחלת שבעה, בשו"ת שם, סי' פ"ג. ומסיים, שכדאי לחלל שבת אחת כדי שאח"כ יקיים השני שבתות הרבה וכ"ו, עיי"ש. ואם לא נקרב אותן בקיום מצות תפילין, שמירת שבת ושאר מצוות, האידך יתקרבו? ועיין עוד במסכת שבת דף ד' ע"א: וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירו. ובתוס' שם:

מצוה דרבים שאני. ואמרתי בעת השיעור על זה, דמכאן אנו רואין דענין "מצוה דרבים" הוא לא רק בנוגע לרבים אלא גם בנוגע ליחיד, שהיחיד יוכל אח"כ לקיים מצוות הרבה. ועיין מנ"ח מצוה רל"ט באריכות.

עוד ציינתי אז לשו"ת אבני צדק מבעל ייטב לב זי"ע, שפעם אחת הלך בשבת ברחובה של עיר וראה יהודי זורק אבן מרשות היחיד לרשות הרבים, וחשב בלבו תיכף ומיד, שאם האבן תפול לרשות הרבים יחלל הלה את השבת ויעשה מלאכה דאורייתא, ואם הוא (הייט"ל) יתפוס את האבן אז יהי "שנים שעשאוהו" ופטורים, וקפץ ותפס את האבן כדי שהשני לא יחלל את השבת.

וידוע שבעל הייט"ל זי"ע מסר נפשו ממש לעשות עירוב בעירו, סיגוט, כדי שגם האנשים הפשוטים שאינם יודעים להזהר, גם הם לא יבואו לידי חילול שבת בעניני הוצאה מרשות לרשות.

וכמו שהבאתי בספרי תיקוני עירובין כהלכתה (נדפס ב"שמירת המצוות כהלכתן" כרך ד') דף ז', מה ששמעתי עובדא נוראה מש"ב הרהגה"צ ר' משה ארי' לעוו זצ"ל, האדמו"ר מטעמעשוואר, ומעוד כמה רבנים זקנים שליט"א, שהייט"ל זי"ע השתוקק כל ימיו לעשות עירוב בסיגוט, והי' לו הרבה מתנגדים (מהמתנגדים לחסידות בימיו) שעמדו נגדו בכל תוקף ועוז ולא הצליח לעשות העירוב. ובסוף ימיו, כמה ימים לפני פטירתו אמר להראש-הקהל (הוא הרה"ח מוהר"ר משה ארי' פריינד זצ"ל), שמוכן ליתן לו כל עוה"ב אם יעשה את העירוב. ואח"כ נסתלק הגה"ק זי"ע. ובעת הלוי' אמר הרה"ח ר' משה ארי' פריינד זצ"ל, שהוא מבקש מרבו הייט"ל זי"ע ב' דברים: א. שיקיים הבטחתו שאמר שאם יעשה את העירוב יתן לו כל עוה"ב, ב. שיהי' לו לעזר מלמעלה שיוכל לגמור את העירוב. ואכן בתוך השלושים להסתלקות הייט"ל כבר נתקן העירוב בסיגוט, זי"ע.

מכאן אפשר להבין גודל קדושת בעל הייט"ל זי"ע ומסירת נפשו לתיקון עירובין. ועוד אפשר ללמוד מכאן גודל המצוה של תיקון עירובין, כי שמירת שבת היא יסוד היהדות, ועון חילול שבת באיסור טלטול והוצאה מלאכה גרועה היא, נורא מאוד מאוד, היא אשר התריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו ומפני חטאינו זה גלינו מארצנו בחורבן בית ראשון, כמ"ש אביי (שבת קי"ט ע"ב) לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת כו'. ועדיין השטן מרקד בינינו, כי אלמלא שמרו ישראל שני שבתות כהלכתן מיד היו נגאלין, כמ"ש בש"ס שם (ק"י"ח ע"ב).

היוצא לנו מזה, דאפילו אחד שמחלל את השבת (ואולי הי' אפי' במזיד), אעפ"כ חשב הייטב לב לעשות איסור דרבנן (לתפוס את האבן) כדי שחבירו הרוצה לחלל שבת לא יעבור עבירה חמורה דאורייתא.

ח דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה

אותה, ולא החזיקה, הרי זה ארור ח"ו, יעיי"ש. ונמצא שהמצוה הזאת חמורה הרבה יותר משאר מצות עשה.

- ג -

והנה החפץ חיים מביא את הגמרא הנ"ל בסוטה (ל"ז ע"ב) שכל אלו הבריתות ה"י בשביל הערבות, ולחד מ"ד אף על ערבא דערבא, ומבאר שם, שהערבות הזאת היא ערבות של שלוף דוץ".

ובספר חסידים (סימן רל"ג) כתב: כל ישראל ערבים זה לזה, שנאמר (משפטים כ"ד, ג') ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה, **אלו היה אחד מוחה לא ניתנה התורה, שערבים זה לזה.** לכך אומרים ברכנו אבינו כולנו כאחד

(י) דהנה איתא ביו"ד הל' ריבית דיש ג' מיני ערבות, א' ערב סתם, ב' ערב קבלן, ג' ערב שלוף דוץ. והחילוק בין ג' ערבים אלו הוא כך, ערב סתם הוא שהמלוה הולך להלוה, ואם אין להלוה הולך להערב; ערב קבלן הוא, שהמלוה יכול לילך למי שהוא רוצה וערב שלוף דוץ הוא, שהמלוה הולך רק להערב. עיין יבמות (ק"ט ע"ב) ברש"י ד"ה של ציון.

היוצא לנו מזה, דאפילו אחד שמחלל את השבת (ואולי ה"י אפ"י במזיד), אעפ"כ חשב הייטב לב לעשות איסור דרבנן (לתפוס את האבן) כדי שתבירו הרוצה לחלל שבת לא יעבור עבירה חמורה דאורייתא.

(*) שה"י ראש הקהל אצל הגה"ק בעל ייטב לב מסיגוט זי"ע, הוא ה"י בנו של הצדיק ר' יושע קראלער זצ"ל, ובנו ה"י הצדיק ר' משה ארי' פריינד האדמו"ר מנאסויד זצ"ל, נכדו ה"ה ש"יב הרב הגה"צ מוה"ר משה ארי' פריינד שליט"א, ראב"ד עדה החרדית בירושלים עיה"ק ור"מ דשיבה וקהל ייטב לב ד'סאטמאר בירושלים עיה"ק.

(יא) דהנה איתא ביו"ד הל' ריבית דיש ג' מיני ערבות, א' ערב סתם, ב' ערב קבלן, ג' ערב שלוף דוץ. והחילוק בין ג' ערבים אלו הוא כך, ערב סתם הוא שהמלוה הולך להלוה, ואם אין להלוה הולך להערב; ערב קבלן הוא, שהמלוה יכול לילך למי שהוא רוצה וערב שלוף דוץ הוא, שהמלוה הולך רק להערב. עיין יבמות (ק"ט ע"ב) ברש"י ד"ה של ציון.

באור פניך וכו'.³⁷ ראתה שפחה באור שכינה בים ובמתן תורה מה שלא ראה יחזקאל בנבואה.³⁸ לכך נאמר ונזכה כולנו במהרה לאורו, והלכך אומרים ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך, וכתוב (ישעיה מ', ה') ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר, ע"כ.

ומובא מהחידושי הרי"ם זצ"ל, שהלך פעם לבר מצוה ואמר שעכשיו הוקל לו קצת, כי בא עוד ערב על החשבון של ערבות בעד כל ישראל, וכמו בהלואה שככל שיש יותר ערבים נחלק ההתחייבות לפי הערבים וכו'. כך הרגיש הרי"ם זצ"ל חיוב הערבות.

וכן נפסק בשו"ע או"ח סי' קכ"ד, שהשליח ציבור יכול להוציא אחרים בתפילת השמו"ע ועוד מטעם ערבות. ובשו"ע או"ח סי' קפ"ג וסי' קצ"ג לענין ברכת המזון, וכן בתקיעת שופר ומגילה יכול אחד להוציא את השני מטעם ערבות.

- ד -

והנה איתא במסכת סנהדרין (דף צ"ט ע"ב): אמר ר"ל כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשא, שנאמר (לך לך יב, ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן (דמתרגמינן דשעבידו לאורייתא בחרן, וקרי להו עשייה, רש"י כאן. ובפרש"י עה"פ: שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את האנשים וש"י מגיירת הנשים, ומעלה עליהם הכתוב כאילו עשאום). ר' אלעזר אומר כאילו עשאן לדברי תורה, שנאמר ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם. ע"כ. וצ"ב קצת מה בא ר' אלעזר לחלוק על דברי ריש לקיש.

(ב) ובי"פירוש" לספר חסידים שם: כוונתו על סיפ"י שאומרים כי באור פניך נתת לנו תורת חיים כו', ומפרש מה הוא האור פניו שה"י בשעת מתן תורה - ראתה שפחה כו', ויאמר עוד, לכך נאמר ונזכה כולנו במהרה דייקא לאורו.
 (ג) עיין מכילתא בשלח יד, ב. זהר פי בשלח סי' ע"יא. שם סי"ד ע"ב. יתרו פי"ב ריש ע"יא. ניצוצי אות א'. שם צ"ד רע"יא. ויקרא כ"ב ע"ב (ימקור חסדי").

ולבאר הענין נקדים דברי האלשיך הקדוש בתורת משה (פרשת נח) עה"פ נח איש צדיק תמים הי' בדורותיו. ומקשה האלשיך, שאם התוה"ק מעידה על נח שהי' איש צדיק, למה אין אנו נקראים בני נח, רק בני אברהם יצחק ויעקב.

ומתרץ באלשיך וזת"ד, דהטעם שאמר הקב"ה לנח לבנות את התיבה ק"כ שנה הי' כדי שבמשך השנים האלו ישאלו אותו האנשים מפני מה בונה בנין נאה גדול ומפואר כזה, ויענה להם שהקב"ה רוצה להביא מבול לעולם בגלל העבירות של אנשי הדור, ועיי"ז יוכל לעורר אותם לחזור בתשובה. אבל נח הצדיק לא כך עשה, רק כל יום בנה עוד קצת ועוד קצת, ולא הלך לומר דרשות ולצעוק ברחובות: שומו שמים, השי"ת מביא מבול לעולם, רק מה שכן עשה, אם באו אליו אנשים ושאלו אותו מה הוא בונה, ענה להם שהקב"ה מביא מבול לעולם בגלל חטאי בני אדם, וצחקו עליו.

אמנם אברהם אבינו לא כן היתה דרכו, אלא שהי' מחזר אחרי בני אדם להכניסם תחת כנפי השכינה, וכמ"ש ואת הנפש אשר עשו בחרן, ודרשו חז"ל שהי' אברהם מגייר אנשים, ושרה מגיירת את הנשים, ומשום הכי אנו נקראים בני אברהם⁷ יצחק ויעקב. עכת"ד.

(ד) וראיתי ברמב"ם (הלי עיי"ז פי"א ה"ג), וז"ל: כיון שהכיר [אברהם אבינו עיי"ה את בוראו]... התחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם, ולהודיעם שיש שם אלוה אחד לכל העולם ולו ראוי לעבוד, והי' מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם, וכיון שהיו העם מתקבצין עליו ושואלין לו על דבריו, הי' מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות. והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחיבר בו ספרים, והודיעו ליצחק בנו, וישב יצחק מלמד ומזהיר, ויצחק הודיע ליעקב, ומינהו ללמד, וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים עליו, ויעקב אבינו למד בניו כולם, והבדיל אחד ממונה כדי שלא תשכח הלימוד. והי' הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם, ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עכ"ל.

דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה יא

וכתב הרמב"ם ז"ל בספר המורה (ח"ג פי כ"ט) בדבר מה שהי' לאברהם אבינו ע"ה עם בני דורו, וז"ל שם באמצע דבריו: **אין ספק אצלי שהוא ע"ה כאשר חלק על דעת בני אדם כולם, שהיו מקללים ומגנים ומבזים אותו התועים ההם, וכאשר סבל הכל בעבור השם, וכן הדין לעשות לכבודו**, עכ"ל.

ובאגרת תימן כתב הרמב"ם שראה בספרי העכו"ם הקדמונים, איך שאברהם אבינו סבל בזיונות הרבה, וקיללו אותו בכ"מ קללות נמרצות בשביל שכפר בע"ז, ואח"כ הסוף הי' שחלקו לו כבוד גדול.

- ה -

ומובא במדרש ויקרא רבה פ"ה על פסוק שה פזורה ישראל, מה דרכו של שה לוקה באחד מאבריו וכולם מרגישים, ר"ל שדרכו של השה כל העדר מתחברים ביחד, וכשאחד לוקה ברגלו והיא עומדת יעמדו כולם, וכן ישראל, אם אחד חוטא כולם ערבים בעדו.

ואיתא במדרש שמות רבה (פ"ב, ב), וז"ל: אמרו רבותינו, כשהי' מרע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח מנו גדי, ורץ אחריו עד שהגיע לחסית^ט. כיון שהגיע לחסית נודמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות. כיון שהגיע משה אצלו, אמר, אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתיפו והי' מהלך. אמר הקב"ה, יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חיך אתה תרעה צאני ישראל. הוי ומשה הי' רועה. עכ"ל.

טו) ומדייק ע"ז בסי' וי"מ בהקדמה (עי' י"ב), דדייק הרמב"ם בלשונו "וכן הדין לעשות לכבודו", כדי שלא נאמר שאברהם אבינו ע"ה עשה זאת רק ממדת חסידות, אבל מצד הדין אין חיוב למסור נפשו ע"ז, לכן דייק הרמב"ם שעשה זאת מפני ש"כן הדין לעשות לכבודו".

טז) בפירוש מתנות כהונה כאן כתב, וז"ל: לפי הענין הוא שם מקום, ובקשתי ולא מצאתי מאמר זה בשום מקום זולתי פה, עכ"ל. ובפירוש מהרז"ו כאן כתב: הוא מין ירק.

יב דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה

והחפץ חיים זצ"ל במכתבו על דבר מאכל כשר לחיילים, האריך בענין הערבות, ובסוף דבריו הביא מה דאיתא במד"ר ויקרא, משל לאחד שהי' מהלך בספינה ונטל מקדח וקדח בספינה, אמרו אנשי הספינה מה אתה עושה, אמר להם הלא תחתי אני קודח, אמרו לו, והלא אתה מציף עלינו את מי הים, אף כאן בענינינו, **ישראל אחד חוטא וכולם נענשים**."

ובפרשת קריאת שמע (ואתחנן ו, ה) כתיב ואהבת את ה' אלקיך וגו', ופי' חז"ל (יומא פו, א) **שיהא שם שמים מתאהב על ידך** (לחבירך, רש"י). והוא כמו אוהבו הנאמן של המלך, שמשתוקק לאהב את המלך על כל בני המדינה, שיהיו הכל נאמנים בעבודתם למלך באהבה ובלב שלם.

ועי' בספר חרדים, תשב"ץ ורמב"ם, שמובא שם ג"כ בפירוש הכתוב ואהבת את ה' אלקיך, שידרוש לאחרים" דברי כבושין עד

(ז) עוד כתב שם, וז"ל, ויתכן שלעתיד לבוא יתבעו לאחד על חלב ובשר חזיר, ויענה הלא נזהרתי בכשרות כל ימי ולא אכלתי משום חשש סירכא, ויענו לו הלא פלוני אכל והתביעה היא עליך ג"כ, שערכת בעדו בעת קבלת התורה. והלא אחז"ל באבל, עני שאין לו מה לאכול מותר לו לעשות מלאכה בצנעא לאחר ג' ימים לאבילתו, אבל אמרו חכמים, תבוא מאירה לשכניו שהצריכוהו לכך (והיינו שהי' להם לסייעו שלא יבוא לידי כך). והתם הוא רק איסור דרבנן, והכא הוא חיוב מלקות על כל כזית וכזית, ואיסור דאורייתא הוא אפילו על משהו.

עוד שם: אנו אומרים באבינו מלכנו מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך, ואח"כ אנו אומרים אבינו מלכנו מחוק ברחמיק הרבים כל שטרי חובותינו, ואי' שטרי חוב חדשים, אלא הוא שטר חוב של ערבות, עיי"ש עוד באריכות. וכן כתב הצה"ק רבי הלל מקאלאמייע זי"ע בספרו משכיל אל דל.

(ח) ובספר הקדוש חובת הלבבות שער אהבת ה' פי"ו כתב, וכן מי שאינו מתקן אלא נפשו בלבד, תהי' זכותו מעוטה. ומי שמתקן נפשו ונפשות רבות, תכפל זכותו כפי זכיות כל מי שמתקן לאלוקים, כמו שאמרו חז"ל כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, ואמרו משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו שנאמר (דברים ל"ג) צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל, ואומר (משלי כ"ד) ולמוכיחים ינעם ועליהם תבוא ברכת טוב וכו', עיי"ש.

דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה יג

שיאהב אותו יתברך על בריותיו ויכניס בלבם אהבתו יתברך. וכמו איש נאמן האוהב את המלך, שהוא משתדל בכל כחו להכניע את האומות האחרות להכניסם תחת ממשלת מלכו.

- 1 -

ולפי הנ"ל יבואר המחלוקת בגמי' סנהדרין (דף צ"ט ע"ב) הנזכר לעיל בדברינו (סעיף ד'), דריש לקיש סובר דכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו, שנאמר (לך לך יב, ה) ואת הנפש אשר עשו בחרן, כי הוא בגדר מצוה גדולה, כמאמר הגמרא (סנהדרין ל"ז ע"א) כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא, וכמבואר ברש"י שם^ט.

ובא ר' אלעזר ואמר, כאילו עשאן לדברי תורה, שנאמר ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם. היינו, דלא רק שיש בזה מצוה של הצלת נפש מישראל, כ"א הוא מחויב עפ"י תורה^כ ללמוד ולקרב את חבירו לקדושה מטעם ערבות, כמ"ש ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם. וכמ"ש בתוס' שם, דלר"ש בן יהודה קבל עליו כל אחד מישראל לתרי"ג מצות קצ"ח ריבוא ריבואות וחי' אלפים ריבואות ותרי"ג ריבואות ושבע אלפים ומאתים בריתות לשש מאות אלף ושלושת אלפים וחמשים וחמש מאות בשביל ערבותן אם יעברו עליהן, ולרבי אליבא דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלושת אלפים ותקנ"ה פעמים חשבון זה בריתות קיבלו עליהן, ע"כ. ובפרט שהמצוה הזאת של ערבות נוגעת לענין שאחד מוציא את חבירו בכמה מצוות, כתקיעת שופר, קריאת המגילה, ברכת המזון ועוד.

ולכן, אם לא נשים לב לקרב את אחינו בני ישראל בהנחת תפילין, שמירת שבת טהרת המשפחה וכיו"ב, הרי בודאי אשר

(ט) וכמו שנת"ל בארוכה בפרשיות פנחס, דברים ועקב.

(כ) ויש להביא סמוכין לזה ממה שמצאתי במו"נ (שהבאתי לעיל סעיף ד'), שכתב שם, וז"ל: **וכן הדין לעשות, עכ"ל.**

יד דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה

מטעם ערבות הנה בבוא עת הפקודה יגיע לנו על זה עונש גדול ח"ו, כאילו אנו בעצמו לא הנחנו תפילין וחללנו את השבת ח"ו. ולפי זה, אף האדם השלם יכול להיות אשר לעתיד לבוא ידונו אותו על זה שלא הניח תפילין וכו', וכאשר ישאל בתמיה, מנין לי האיסורים הללו וחרף אני מהפשעים האלה, ישיבו לו: האם לא ידעת כי כל ישראל חברים וערבים זה לזה, ואתה עמדת מרחוק ולא ראית להושיעם בהנחת תפילין, שמירת שבת, טהרת המשפחה וכו"ב, וע"כ בוא וקבל דינך כיאתה לך.

- 2 -

והנה בפרשתנו עה"פ "ובאת אל הכהן אשר יהי בימים ההם ואמרת אליו", פירש רש"י: **שאינך כפוי טובה**. וכן איתא בירושלמי ברכות (דף ט') שהיה פרעה כפוי טובה, "אשר לא ידע את יוסף", והלא עד היום הזה מצרים יודעין חסדו של יוסף, אלא שהיה יודע וכפה טובתו, ולבסוף כפה טובתו של הקב"ה, הא למדת שכפיית הטובה הוקשה לכפירה בעיקר, עיי"ש.

וכן מובא במכילתא בשלח (י"ז) וזת"ד, יבוא עמלק כפוי טובה, ויפרע מן העם כפוי טובה (ועיין עוד ע"ז דף ה' ע"א). ובאבות דר' נתן (פמ"א) אם עשה לך חברך טובה מעט יהא בעיניך הרבה. ובתנא דבי אליהו רבא (י"ח) איתא, כל הסועד עם חבירו אפילו פת במלח, יחזיק טובה לחבירו.

ועפ"יז פירשתי את הפסוק כמעשה ארץ מצרים לא תעשו, שהם היו כפויי טובה, כמעשיהם לא תעשו, רק תחזיקו תודה למי שגמל לכם טובה^א.

כא) ואידי דאתינן להכי נעתיק כאן דברי הפלא יועץ, מ"ש בענין כפיית טובה והכרת טובה, וזה לשונו הזהב (באות כי ערך כפוי טובה): "כתיב (משלי יז, ג) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. וחיובא רמיא על האדם שקיבל כל שהוא טובה מחבירו שתהא תקוקה בלבו תמיד כל הימים, שלא לגמול עמו שום רעה, ולשלם לעושה הטובה ככל הבא מידו. אפילו אם עשה לו גם כן רעה, הרעה ישכח והטובה לא ישכח, כי צריך האדם שיהא בו

והנה היות ואנו ערבאין על כל אחד ואחד מישראל, לכן אני מחויב להכיר תודה להרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק שליט"א, על מעשיו הכבירים שעוזר ותומך תורה ומציל נפשות רבות מישראל. ולדוגמא קטנה שעשה בר מצוה עבור אלף מילדי רוסיא, אשר לדאבונינו הרב אף אחד אינו מתעסק עמהם לקרבם ליהדות, והוא ערך עבורם את הבר מצוה וקנה לכל אחד מהם תפילין וכו'. אשר באמת כולנו אחראין עליהם, כמו שביארתי לעיל.

- ח -

אין חכם כבעל הנסיון. כשהייתי ילד קטן, בשנת תשי"ד-ט"ו, כשבאו לארצנו הקדושה אניות מלאות יהודים שומרי תורה ומצוה באמת, ילדים עם פיאות וכו', מאות משפחות ביחד על האניות "ציון" ו"שלוס", והלכו כל הארגונים כמו "עלית הנוער", "מזרחי", הקיבוצים ואירגוני המיסיון והשמד למיניהם, שדרכם לחטוף ילדי ישראל ולהכניסם לבתי התיפלות שלהם, וחטפו את

מדעת קונו, וכתוב (ישעי' מט, טו) גם אלה תשכחנה, שהוא מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך, שהוא קבלת התורה. וצא ולמד ממשו רבינו שלא הכה את היאור ואת העפר לפי שקבל טובה מהם, וכן אמרו רז"ל שלא נקם משה נקמת מדין לפי שנתגדל ביניהם, ואמרו רז"ל בשמות רבה (פ"ד, ב) כל הפותח פתח לחבירו חייב בכבודו יותר מאביו ואמו. אתה מוצא באלהו שלא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן הצרפית, ואלישע לא החיה אבותיו כמו שהחיה את בן השונמית, אלא שמסר נפשו על אכסניא שלו. ואם כ"כ חייב להחזיק טובה לחבירו על פת לחם, על אחת כמה וכמה אם קבל ממנו טובה הרבה, ועל אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת אם קבל ממנו טובת הנפש, כגון שלמדו חכמה, או הדריכו בדרך טובה, והפרישו מדרך רעה, שזו טובה גדולה שאין למעלה הימנה, כמה וכמה יגדל חובתו להכיר טובתו ולנהוג בו כבוד, ואם לא ינהג בו כבוד כראוי אין לך כפוי טובה גדול מזה. וישא ביום ההוא ק"ו בעצמו כמה וכמה חייב אדם לבורא המרבה לחטיב רב טוב לבית ישראל עד אין חקר, כך גדלה חובותינו עד אין חקר, עכ"ל.

הילדים מאביהם ונתנו לאביהם מתנות יפות וכו', ואבי ז"ל תפס ג"כ הרבה ילדים וכך הציל אלפים מילדי ישראל משמד. והיי יכול להציל מאות אלפים ילדים, רק שלא הי' לו די ממון להחזיק את הילדים במטה, כסא שולחן וכו'. והלך לכל הרבנים ובתי-הדינים וביקש מהם שיתנו הוראה, שכל משפחה חרדית תכניס לביתה שנים או שלשה ילדים מהעולים. והרבנים אמרו אז, שהיות והאנשים באה"ק אין להם כעת מה לאכול, כי הי' אז שנים של רעב ואין די לאכול להילדים שלהם עצמם, ע"כ אי אפשר ליתן הוראה כזאת. ואבי ז"ל טען שיקצצו מהאוכל של הילדים שלהם קצת, כי הוא שעת השמד ר"ל כו'.

סוף דבר יצא מכל זה, שהלכו אז לשמד יותר ממיליון ילדי ישראל ר"ל, ואם היו מצילים אותם אז, הי' לנו כעת עוד הרבה מיליוני יהודים שומרי תורה ומצוות בלי גוזמא²³.

(כב) ואמרתי פעם לידידי - להבחל"ח - הגה"צ מוואידיסלאוו זצ"ל, אחר שאמר דרשה חריפה נגד הציונים כו', שהעבירו מיליון ילדי ישראל לשמד (אז זיי האבן געישמדיט א מיליאן אידישע קינדער) - אמרתי לו אז, שאינו נכון, דהן אמת שהם העבירו את הילדים על הדת, אבער מיר, די חרדישע אידן זענען שולדיג, מיר טראגן די גאנצע אחריות אויף דעם (אבל אנחנו היהודים החרדים אשמים בזה, ואנו נושאים את כל האחריות על זה). עס איז דעמאלט קיינעם נישט אנגעגאנגען מקרב צו זיין די דאזיקע אידן (לאף אחד לא הי' איכפת אז לקרב את ילדי ישראל הללו). קיינער האט זיי נישט געוואלט ארייננעמען (אף אחד לא רצה להכניסם אליו). אני ראיתי כל זה בעיני שלי, והרבה בארץ ישראל יכולים להעיד על זה. ועל זה צריכים אנו לומר "אבל אשמים אנחנו" על אחינו ילדי ישראל הני"ל, אשר ראינו צרת נפשם של הורי הילדים הני"ל בהתחננם אלינו בדמעות שלישי על זה שאף אחד אינו עוזר להם להציל את ילדיהם ונפשם, וטענו שאם היו יודעים מה שקורה ב"ארץ הקודש", לא היו באים לשם כלל. ושאלו אותי: "הזאת היא ארצנו הקדושה, ארץ ישראל, אשר כל כך זמן השתוקקנו להגיע אליה!!"

עוד סיפרתי אז להגה"צ מוואידיסלאוו, אשר כ"ק אדמו"ר מסאטמאר זי"ע הי' אצלנו בבית כמה פעמים כשבא לבקר בארה"ק, ואבי זצ"ל סיפר לו, שאפשר להציל אלפי ילדי ישראל, ומה שנחוץ הם רק בנינים היכן להשכין את הילדים וליתן להם מזון ולבוש, כי הם ילדים חרדים אמיתיים, עם פיאות וכו' (עכט היימישע אידישע קינדער מיט פיאות וכו'). והאדמו"ר

- ט -

וכמו כן הוא המצב כאן, בארצות הברית, שאין איש שם על לב על זה שחצי מיליון יהודי רוסיא הולכים לטמיון ולמיסיון ר"ל, וד"ל.

ואספר לדוגמא, לפני עשרים שנה באו אלי כמה מיהודי רוסיא, וטענו, שאין להם היכן לשלוח את הילדים שלהם, כי הישיבות שלנו מבקשים מהם \$400 לחודש עבור כל ילד. ואמרתי להם, שימסרו את הילדים שלהם להתחנך במוסדות ליובאוויטש. ודברתי אז עם כמה עשירים גדולים, ושאלתי אותם, למה לא בונים ישיבות ומוסדות עבור ילדי רוסיא שאלפים ורבות מהם יוצאים לא-עלינו לתרבות רעה ח"ו, ואנחנו נצטרך ליתן על זה דין וחשבון כו'. והבטיחו לי לעשות דבר, אבל לעת עתה לא ראיתי שיעשו כמו שצריך על פי תורה, וסו"ס שנצטרך ליתן על זה דו"ח. היחידים כמעט שפועלים בענין חינוך ילדי רוסיא הם חסידי ליובאוויטש.

מסאטמאר עשה אז אסיפה עם כמה מהמנהלים שלו, וסיפר להם מה שאבי ז"ל סיפר לו, והחליטו לקנות ג' בנינים גדולים (שהיו אז באמצע הבנין), שעלו אז - בשנת תשט"ו - לסך מאה ושבעים אלף דולר, והבטיח האדמו"ר זצ"ל, שתיכף כשיחזור לארצות הברית, ישלח הכסף, וכך יוכלו להציל כמה אלפים ילדים. אבל כשהאדמו"ר מסאטמאר חזר לארה"ב, החליטה ההנהלה כי אין להם די כסף לנהל את המוסדות שלהם בארה"ב, ואיך יכולים הם לשלוח כסף כדי להקים מוסדות חדשים בארה"ק.

עבודת אבי זצ"ל היתה, שהלך בעצמו לכל מקום שהגיעו לשם היהודים העולים מרומניא ואונגארין (ליד חיפה), ודרש שם דרשות מלהיבות וקירב אותם והציע להזהרים היכן לשלוח את הילדים שלהם, וחזק אותם במצות שמירת שבת, והשיג עבורם כסוי ראש, ציצית, תפילין, מזוזות ואירגן עבורם טהרת המשפחה וכו'.

זכורני היטב איך שאבי זצ"ל שלח אותי בין הזמנים, כשהייתי בן י"ג שנים, לילך מבית לבית ולעורר את היהודים לקיום המצוות ולראות מה הם עושים, והעולים האלו בכו ממש לפני, שגנבו מהם את ילדיהם ומסרו אותם לקיבוצים חילוניים ואין להם תלמוד-תורה, בית המדרש ומקוה וכו'.

יח דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה

- י -

באמצע אמירתי התורה, בקשני המארח הרב גוטניק שליט"א, לספר את הקשר שהי לי עם - להבחלי"ח - כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע. ולהיות אשר "כל מה שבעל הבית אומר לך עשה", לכן הפסקתי באמצע אמירת התורה, ומפני קוצר הזמן סיפרתי רק ענין אחד, כדלהלן.

הנה כאשר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע יצא בקריאה אודות מבצעי-הקודש בענין תפילין, מזוזה, "בית מלא ספרים" ועוד, ועל ידי פעולותיו הקי עשה הרבה בעלי תשובה, נתעוררת אז מאד מענין הבעלי-תשובה, ונזכרתי מ"ש בעל המאור ושמש בפרשתנו, וז"ל: שמעתי מהרה"ק האלקי האבדק"ק נשחיו זצוק"ל, כי מפני זה יארע לבעלי תשובה שחוזרין לקלקולן, לפי שאינן נזהרין במאכלות אסורות, ואינם נזהרים לאכול בקדושה, ועיי"כ הנצוצים המגולגלים בהמאכלים² הם מושכים אותם אחורנית, עכ"ל.

ישבתי אז לילה שלם וכתבתי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש מכתב ארוך (בערך טו"ב עמודים), שהיות וכ"ק האדמו"ר פועל הרבה ועושה הרבה בעלי תשובה ב"ה, והיות ומובא במאור ושמש הנ"ל שבעלי תשובה חוזרין לקלקולן על ידי שאינם נזהרים במאכלות אסורות, וכן ידוע המכתב שכתב הרמב"ם לאנשי מדינה אחת³ (והעתקתיו במכתבי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש), שעל ידי שאכלו מאכלות אסורות נעשו כופרים רח"ל, שלא האמינו בביאת המשיח, וכן הארכתי בגודל מעלת מצות תפילין

(ג) ראה באריכות שער המצוות להאריז"ל פרשת עקב. ובספרנו לעיל פי עקב.

(ד) המובא בסה"ק דגל מחנה אפרים פי עקב ובצפנת פענח פי יתרו.

דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה יט

ומזוזה (עיין ספרי מזוזות ישראל כהלכתה^מ) שכן ירבה וכן יפרוץ, סיפורים נוראים על זה, מה שבעיני ראיתי^כ כו' -

ע"כ הצעתי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש, שיצא ב"מבצע" חדש, שהבעלי-תשובה יאכלו בכשרות. כמובן שלא כתבתי לו פרטים איך ומה לעשות, רק הצעתי שיעשה מבצע כשרות בדרך כלל. גם הצעתי שיסדרו כתה ללמד שוחטים ובודקים, כי אין אומן בלא כלים, ואם אין שוחטים טובים, אזי אין כשרות. ולדאבונינו אין כמעט שוחטים טובים שאפשר לסמוך עליהם כידוע כו'.

עברו כמה שבועות ולא קבלתי תשובה. התקשרתי עם ליובאוויטש ודברתי בטלפון עם הרב חודקוב ואמרתי לו שכתבתי מכתב ארוך לכ"ק אדמו"ר זי"ע, ושאלתיו האם הגיע מכתבי ליעדו. וענה לי, שאכן מכתבי הגיע והרבי ראה את המכתב. על

(כה) שהעסקתי שם סיפור בענין מזוזה מכ"ק אדמו"ר זי"ע בלי שם בעל המעשה, כדי לעורר גם את אלה שאינם ידידי תבי"ד, וד"ל.

(כו) בהיותי בגיל 13 שנה הייתי הולך כמה פעמים (בשעות הצהריים כשהילדים היו משחקים) לבקר אדם זקן בן שבעים שנה ששכב במטה הרבה שנים ולא הי' יכול ללכת, ונתתי לו לאכול סעודת צהרים. פעם אחת שמעתי מאדמו"ר ז"ל שאמר בדרשה בענין תפילין ומזוזה, שמי שיש לו מזוזה כשרה ניצול מכל פגעי הזמן, והרבה פעמים יכול להיות שרואים אנשים זקנים שהולכים עם מקלות, או שאינם יכולים להלך ברגליהם כלל, ואם הי' להם מזוזות כשרות היו יכולים ללכת ולקום מהמטה לבד, בלי עזר של אנשים, כמו שכתוב בתורה "ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך", ועורר אז אדמו"ר בענין המזוזות הקטנות שרובם פסולות, שמכרו אז באה"ק מזוזות נדפסות רח"ל בעד חצי לירה (שאו הי' זה לערך 15 סענט), ואמר אז אדמו"ר שהמזוזה הזאת אינה שוה כלום וכו'.

והנה פעם בעת ששמשתי את הזקן הזה, נזכרתי בדברי אדמו"ר זצ"ל, שאם המזוזה כשרה יכולים ללכת לבד כו'. רצתי תיכף לאמי תחי' ובקשתי ממנה מזוזה בשביל היהודי הזקן, והסרתי מן המשקוף את המזוזה הישנה של הזקן, ומצאתי שם נייר קטן נדפס עשרת הדברות, ושמתני במקומה מזוזה חדשה כשרה, ועד כמה חדשים התחיל הזקן הזה ללכת לבד והי' בא כל יום לבית המדרש, והי' יכול כבר לקיים "ובלכתך בדרך".

כ דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה

שאלתי למה לא קבלתי תשובה על מכתבי, ענה לי: התשובה למכתבך קיבלת כבר בעתון "אלגעמיינער זשורנאל". על תמיהתי מהי כוונתו בזה, סיפר לי, שזה עתה יצא כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש במבצע חדש בקשר עם "מבצע כשרות האכילה ושתיה", והוא, שכל מי שמקבל עליו להכשיר את המטבח שלו, הנה ליובאוויטש תשלם עבורו חצי ממחיר כלים חדשים, שיוכלו לקנות אותם בחצי ממחירים בחנות "G. & SONS". ולאמת דבריו אמר לי, שאני יכול לילך בעצמי לברר בחנות הני"ל, אשר אנשים כבר קנו שם כלים בעד עשרות אלפי דולר (אשר מחצית המחיר משלמים מליובאוויטש). הלכתי תיכף ומיד ודברתי עם בעל החנות הני"ל, ואישר לי את כל הני"ל. ועל הצעת השוחטים אמר לי הרב חודקוב, שאכן בישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש המרכזית, ב"770", מתקיים בכל שנה או שנתיים כזה של שוחטים כו'.

- יא -

כעבור זמן מה כתבתי לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש עוד מכתב, ותוכנו הי', שראיתי שדברי היוצאים מן הלב נכנסו אל לבו כו', ובי"ה שרבינו יצא במבצע כשרות הכלים הני"ל, אך דא עקא, שכאשר מכניסים בכלים חדשים וכשרים, בשר שאינו כשר, אז הכלים נטרפים ביום אחד, והרי אי אפשר לקנות כלים חדשים בכל יום. ולהיות שלדאבונינו היום הרבנים נמכרים בעד בצע כסף כידוע והמכשולות עצומות מאוד, ע"כ לדעתי אין עצה אחרת רק שרבינו ליובאוויטש (שאי אפשר לקנות אותם בבצע כסף) יסדרו שחיטה תחת השגחתם, ובמסירות נפש יכולים לסדר כשרות על צד היותר טוב.

כעבור זמן קצר טילפנו אלי - להבחל"ה - הגה"צ ר' זלמן שמעון דווארקין זצ"ל והרב דוב בער ליווי ע"ה, וסידרו תיכף שחיטה וכו', וקראו אותי שאבוא לראות את השחיטה וכו'. ופרסמתי אז, שבזמן שאצל שאר החסידים שחטו 1,200 עופות

דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה כא

לשעה על ידי שוחט אחד, הנה בלויבאוויטש שוחטים רק 300 עופות לשעה (ועיין בספרי אכילת בשר הלכה למעשה).

- יב -

והנה הבאנו לעיל ממדרש (שמו"ר), וז"ל: משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן כו', אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חייך אתה תרעה צאני ישראל, עכ"ל. וכמו כן אפשר לומר על הרב גוטניק, דלהיות שהוא מקדיש את זמנו לקרב צאן קדשים של הקב"ה, ובפרט ילדי ישראל הנדחים כו', "שה פזורה ישראל", לכן ראוי הוא לאותה איצטלא של עשירות במציאת זהב ואבנים טובות ומרגליות, כדי שיוכל לנצל עוד ועוד את כספו וזהבו כדי להציל ולקרב עוד אלפים ורבבות מישראל לאבינו שבשמים, ולהקים עולה של תורה, ולעזור לכל אחד ואחד¹⁷. וכל זה מפני שיש לו אהבת ישראל לכל אחד ואחד מישראל¹⁸, וידוע דג' האהבות (אהבת השם, אהבת התורה ואהבת ישראל) חד הן, ומי שיש לו אהבת ישראל יש לו גם אהבת ה'.

ועל הרב ר' יוסף יצחק הכהן גוטניק אפשר להמליץ את הפסוק (מקץ מב, ו) **"ויוסף הוא השליט על הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ"**, שעם הכסף שלו הוא באמת שולט על הארץ, שהוא מחזיר בתשובה¹⁹ ומכניס ילדי ישראל תחת כנפי השכינה, כה יתן וכה יוסיף, עד בלי די.

(כז) ראה זוה"ק פי' ויצא (דף קנ"ג), פי' ויקהל (דף קצ"ח). ועיין בבראשית רבה פי' ט"ז.

(כח) עיין שער הפסוקים להאריז"ל פי' תצוה עה"פ ובהעלות אהרן.
(כט) בגודל מעלת "ורבים השיב מעון", ואשר המזכה את הרבים להתזירם בתשובה הוא ה"יחסן" הכי גדול בשמים, כדאי להעתיק מ"ש בספר ישמח משה על תנ"ך בהקדמה (קונטרס תהלה למשה דף י"א ע"ב), וז"ל:
מבואר בזוהר תרומה דף קכ"ח ע"ב, ההוא זכאה בעי למרדף בתר חייבא וכוי בגין דיתחשב עליי כאילו הוא ברא לי, ודאי איהו שבחא דיסתלק ביי יקרא דקוב"ה יתיר משבחא אחרא וכוי, ועל דא כתיב באהרן ורבים השיב

כב דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה

[אלא שחסר להרב גוטניק עוד דבר אחד, והוא המרמוז בפסוק הנ"ל בתיבות "הוא המשביר לכל עם הארץ", היינו שהרב גוטניק יחזיר בתשובה את כל היהודים בארץ-ישראל ובחול, וכאשר השי"ת יעזור לו שיקויים בו "ארץ זבת חלב ודבש", שהארץ תשפיע לו מאוצרותי, שיהי לו שפע בזהב ואבנים טובות ומרגליות, כמו "זבת חלב ודבש", אז יוכל הרב גוטניק לקיים שיהי הוא באמת "השליט על הארץ", על הארציות והגשמיות, ולהעלותם לרוחניות, ואז יהי הוא "המשביר לכל עם הארץ"].

- יג -

ועל הרב גוטניק אפשר לומר (כנאמר בפרשתנו) "עשיתי ככל אשר צויתני", ועל כן יכולים אנו בצדק לבקש מאת השי"ת "השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש", וכמו שמפרש רש"י הק': "עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות שאמרת (בחוקותי כ"ו ג') אם בחוקותי תלכו [גו'] ונתתי גשמיכם בעתם", שיברך השי"ת את האדמה של

מעון, וכתוב ברייתא היתה אתו החיים והשלום. ועיי"ש בדף קכ"ט ע"א כמה הפליגו שם כמה גדולים זכות הצדיקים שמחזירים רשעים בתשובה.

וכן שמעתי מאדמו"ח ז"ל, אשר סיפר לו מוזלליה, איך שפעם אחת נפגשו בעולם העליון רש"י ז"ל עם הרב הקדוש ר' איציקל מדראהאביטש, ושאל רש"י ז"ל [מאת] ר' איציקל, איזה זכות ומצוה יש לו לבנו הרב הקדוש ר' מיכל המגיד מישרים מזלאטשוב מה ששומע שמרעישין בכל העולמות עם בנו הרב הנ"ל. והשיב לו ר' איציקל הנ"ל, איך שלומד תורה לשמה. ולא נתקררה דעתו של רש"י ז"ל. ואמר לו עוד, שבנו הרבה לסגף את עצמו בתעניתים וסיגופים, וגם בזה לא נתקררה דעתו הקדושה. ואמר לו עוד, אשר הרבה בגמ"ח וצדקה ופיזר נתן לאביונים וכדומה, ועוד לא נתקררה דעתו. שוב אמר לו שרבים השיב מעון ועשה הרבה בעלי תשובה בעולם, ובה נחה ושקטה דעתו של רש"י ז"ל, ונחה דעתו הקדושה מה שמרעישים אתו כל הפמליא של מעלה, ע"כ.

מובן, כי מעשה כזאת לא יוכל לספר אשר עיני בשר לו, ואך לאדם אשר עיניו משוטטות בעולמות עליונים שומע ורואה מה שלא ישמע לזולתו יוכל לספר כזאת. עכ"ל.

דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה כג

הרב גוטניק, שתהי"י "ארץ זבת חלב ודבש", היינו שתוציא לו זהב ואבנים טובות ומרגליות, און עס זאל זיך גיסן ווי מילך מיט האניג בשפע גדול, ועל ידי כסף וזהב זה יוכל להציל את כל אחד מישראל.

ועי"ז יקויים סוף הפסוק בהפטורה "אני הוי' בעתה אחישנה", כמו שדייק הרב גוטניק בדרשתו בענין "בעתה אחישנה", דלכאורה הם תרתי דסתרי, אלא שאנו מבקשים שהשי"ת יחיש ("אחישנה") את הזמן של "בעתה", שתילך ומיד ממש, באופן של "אחישנה", יבוא עת וזמן הגאולה שלימה בבי"א.

- יד -

וברוך שכיוון בזה הרב גוטניק לדעת גדולים, דכעין זה מבואר בס' ערבי נחל (דרוש ג' לשבת הגדול), בפירוש דרשת חז"ל (סנהדרין צ"ח ע"א) עה"פ הנ"ל "אני הוי' בעתה אחישנה", שיש שני זמני גאולה, "זכו - אחישנה"; לא זכו - בעתה". והקשה, דלכאורה הם ב' הפכים בנושא א', והול"ל בכתוב או "אחישנה" או "בעתה", ואיך אפשר שיתקיימו שניהם כאחד.

ותוכן תירוצו, כי יש עת הגאולה המשומר ובא מששת ימי בראשית, ולעולם אי אפשר להיות קץ הגאולה אם לא בהגיע אותו העת הנשפע מן הכוכב ההוא אשר מאיר בו הצירוף המורה על הגאולה^ל. אלא שהקב"ה ברצונו "מחליף את הזמנים ומסדר את הכוכבים במשמרותיהם ברקיע כרצונו", היינו שבכל עת שהשי"ת רוצה להביא את הגאולה, הוא מעביר את הכוכבים עם הצירופים, ומאיר עתה צירוף הגאולה.

ולפי זה אפשר שיתקיימו שניהם כאחד, שתהי"י הגאולה "בעתה" וגם "אחישנה", שכאשר יהי רצון הבורא ית' להחיש את הגאולה, יעתיק ויקדים את העת והזמן המוכן לגאולה, ויקדימו

ל) ראה כעיי"ז בזהר ח"א קי"ט, וח"ג רי"ב, ובאור החיים פ' בלק בד"ה אראנו, שרמו לכוכב היוצא באמצע השמים לנס מופלא.

כד דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה

כפי רצונו. עכת"ד. והיערות דבש מפרש, אשר "בעתה" ו"אחישנה" היינו בזמן אחד, אלא שהשי"ת ברוב רחמיו ותסדיו יחיש אופני המערכה שיהי בחינת "בעתה" אף שיהי "אחישנה", קודם הזמן (עיין באריכות בספרנו בדברי תורה על הגש"פ).

- טו -

ולאור כל האמור מתורצים כל הקושיות שהבאנו בריש דברינו:

קושיא א', למה כתיב "ועשיתם אותם", דהיי די לומר "ושמרתם את דברי הברית הזאת למען תשכילו את כל אשר תעשון". אך להאמור לעיל יש לומר, דבברית הערבות אין די באמירה בלבד ("דברי הברית") להוכיח אותו, רק צריך להיות "ועשיתם אותם", הלכה למעשה, עשיה בפועל ממש, כגון להניח עמו תפילין, לקבוע מזוזה על פתח ביתו, ללמדו אותיות אל"ף בי"ת, קריאת שמע וכו', כמו שמצינו להתנא הקדוש ר' חייא במס' בי"מ (פ"ה ע"ב), עיי"ש.

קושיא ב', מה שאמר "ועשיתם אותם", לשון רבים, והלא ענין הערבות הוא ענין אחד. אך לדברינו יובן, דבאמת תיבת אותם טובב על כל התרי"ג מצוות, כיון שהערבות היא על כל התרי"ג מצוות, כמו שהבאנו לעיל מדברי התוס' במס' סוטה (דף ל"ז ע"ב) בד"ה רב משרשיא.

קושיא ג', מדוע דוקא כאן, במצוות ערבות, אמר "למען תשכילו את כל אשר תעשון", שהיא ברכה כזו שלא מצינו דוגמתה בשאר מצוות התורה. ולהנ"ל מובן, דכיון אשר ענין הערבות טובב על כל תרי"ג מצוות התורה, וג"כ ערבא דערבא, לכן הברכה על זה היא ג"כ "למען תשכילו את כל אשר תעשון", כי מדה טובה מרובה ממדת פורענות (סוטה י"א ע"א)^ל.

(לא ובתוס' שם ד"ה מרים המתינה כתב, וז"ל: דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות.

דברי דרוש בענין תפילין ומזוזות תורה כה

קושיא ד', למה דוקא כאן, שמדבר בענין הערבות, הבטיח השי"ת **"למען תשכילו"**, ענין השכר, אף שבכל שאר המצוות אמרינן דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ובפרט שכר באופן של **ההצלחה**, ויתירה מזו, **"למען תשכילו את כל אשר תעשו"**, שהשכר וההצלחה יהיו **בכל** הענינים. אך לפי הנ"ל מובן, דכיון דכאן מיירי בערבות על כל הכלל ישראל, שהיא מצוה דרבים, לכן בא כאן ענין השכר, ושכר גדול ביותר, כנ"ל, וכמבואר בתוס' שבת (ד' ע"א) **דמצוה דרבים שאני**.

קושיא ה', למה דווקא בערבות מבטיח השי"ת **שכר כללי**, דלא כבשאר מצוות, שרק בכמה מהם מצינו סגולות פרטיות. אך לפי הנ"ל יובן, כי שאר המצוות שבהם מצינו סגולה, כגון כיבוד אב ואם, שילוח הקן וכיו"ב, הם מצוות פרטיות ליחיד, שעושה את המצוה לעצמו. משא"כ ענין הערבות סובב על **כלל ישראל**, ועל **כל תרי"ג מצוות** כנ"ל בתוס', ובכל תרי"ג מצוות ישנם כל הסגולות, וממילא על ידי הערבות יצליח בכל אשר יפנה, כמבואר בפסוק **"למען תשכילו את כל אשר תעשו"**.

קושיא ו', ד"למען תשכילו את כל אשר תעשו" נראה **כתנאי קודם למעשה**, דלכאורה למה דוקא במצוות ערבות אומר הכתוב תנאי הזה, דמשמע שאם לא יעשו לא יצליחו ח"ו, כמ"ש המפרשים. אך להאמור לעיל יובן, כי רק על ידי מצוות הערבות אנו יכולים לקיים כל מצוות התורה, ועל ידי ערבות כל אחד ואחד מקיים מה ששייך לכהן לוי וישראל. וכל כלל ישראל חד הוא, וכמו שהאדם שומר את עינו שלא יכנס כלום לעין, כן צריך לשמור את כל אחד מישראל, כי מצד שורש נפשם בה' אחד הרי כל ישראל הם אחים ממש, רק שהגופים מחולקים, כמבואר בס' תניא קדישא (פרק ל"ב), וכן בספרי הבעש"ט. וכמו שכתב בספר חסידים (סימן רל"ג, שהבאנו לעיל) שרק משום שענו יחדיו נעשה ונשמע קיבלו על עצמם ענין הערבות, שאם הי' אחד אומר שאינו מסכים לא היינו מקבלים ח"ו את התורה. ומיושבים כל הדקדוקים.

- טז -

והנה עפ"י הנ"ל אפשר לקשר בדרך רמז את הפסוק האחרון של פרשתנו, עם הפסוק האחרון של הפטורת פרשתנו (ישעי' ס, כב) "הקטן יהי לאלף והצעיר לגוי עצום, אני הוי' בעתה אחישנה", שהנביא הולך ומגלה כאן סוד מתי יהי זמן הגאולה.

דהנה ענין זה אשר "הקטן יהי לאלף", הנה אף שהוא כתוב בתורה בפירוש, אבל רק זכי הראות רואים את זה ולא תמיד אפשר לראות זה בחוש, אבל בנדו"ד אצל הרב גוטניק יכולים כולם לראות בחוש אשר "הקטן יהי לאלף", שאיש אחד יזכה לאלף אנשים ביחד ובפעם אחת [שאפילו יחיד המקיים מצות תפילין גדול שכרו מאוד, כמו שאמרו רז"ל (קידושין לה, א) "הוקשה כל התורה כולה לתפילין", ובמכל-שכן וק"ו כשמניחים תפילין עם אלף ילדים ביחד, ובפרט לילדים כאלו שהם "יתומים חיים", שלא הי' להם מי שילמד אותם ומי שיקנה להם תפילין], ואז יקיים הקב"ה, אשר זמן הגאולה תהיי לא "בעתה", כי אם באופן של "אחישנה", והגאולה תהיי תיכף ומיד ממש, אמן.

